

Hoffmann István: *Mikrotoponímiai vizsgálatok 1. Tapolcafő helynevei.*
Debrecen, 2013.

Simaháza — *Simaház̄a, -házr̄a vagy -házár̄a, -házán, -házrú vagy -házárú, -házi.* — *A Simaház̄a major vuót, ot lakot valami tisz-tizënöcs cseljéd, kocsis,*

męg a bíręzsgazda is ot lakott, gręófi határ vęót, a pápaji gręófię vęót. — 1458: Andrea Bor de Symonhaza (HOKl. 423), 1466: Poss. Symonhaza (Cs. 3: 250), 1481: Bartholomeo Simonhazy dicti de eadem Symonhaza (Teleki 12: 181), 1481: Poss. Symonhaza (Cs. 3: 250), 1488: Simahaza (uo.), 1531: Symonhaz (Pákay 135), 1545: Symonhaza (uo.), 1575: Symahaza ~ Michaelis Simahazy (L15, 3. 309), 1587: in territorio possessionis Symahaza (L21 28: 54), 1592> 1674/1733: Simahaza (L21 28: 55a), 1612: in possessione Simahaza (L15, 6. 782), 1625: Nobilis Praedialis Possessionis Simahaza (L18, Capsa N. f. I. nr. 3), 1635: Simahazan (L19, Th. XXVIII. nr. 3940), 1643: Simonháza (L5, I. 25), 1646: Simahaza (L10, 1476), 1667: az Simahazi földrül (L10, 1482), 1726: Simahazarul (L10, 1495), 1732: Simahaza (Mikoviny), 1748: Simaházán, Simaházon (L6, 1. sorozat, No. 69), 1750: Simon házy Puszta eránt bővebb információját el várom (L10, 1518), 1768: Simaháza (L1, 27. cs. Capsa 62. No. 27), 1797: Simaháza (T3), 1806: Simaháza (Lipszky, Mappa), 1808: Simaháza vel Simonyháza (Lipszky, Rep.), 1828: Simaháza, praedium et diverticulum (Nagy L. 437), 1846: Simaház (T6), 19. sz. közepe: Simaház P[usztá] (T7), 1851: Simaháza (Fényes 1851: 4: 28), 1858: Simaháza (Hornyánsky 334), 1858: Simaház P[usztá] (T12), 1864: Simaházi pusztá ~ Simaházpusztá (Pesty): 1877: Simaháza (Hnt.), 1880: Simaháza (T13), 1893: Simaháza (Hnt.), 1898: Simaháza (Hnt.), 1900: Simaháza (Hnt.), 1905: Simaházo (Beke 45), 1906: Simaházo (Horváth 170), 1907: Simaháza (Hnt.), 1910 k.: Simaháza (T14), 1921: Horgos mjr. (T16), 1926: Simaházapusztá (Hnt.), 1933: Simaházapusztá (Hnt.), 1943: Horgos-mjr. (T17), 1941: Simaházapusztá (Hnt.), 1956: Simaházapusztá (Hnt.), 1972: Horgos-mjr. ~ Simaháza (MoRég. 4: 237).

A Tapolca patak K-i partján levő, Döbréssel és Mezőszezzel szomszédos falu volt. Már a 15. században azokkal együtt írják össze, minthogy mindhárom helyen a győri püspöknek hadiszolgálatlaltartozó egyházi nemesek éltek. CSÁNKI 1458 és 1481 között négy ilyen családot is említ innen (Cs. 3: 265, 268, 286). 1488-ban 40 lakosa volt (BOGNÁR 1943: 60). 1481-ben már áll a *Simaházi malom* (lásd ott). 1512-ben a győri püspök egyházi nemeseinek 12 portája van itt (PÁKAY 1942: 135). 1545-ben, Székesfehérvár török ostroma után pusztaként írják össze, 1573-tól azonban ismét népes hely (L15, 3. 185), 1577-ben négy nemesi család lakja (VHL. 344). A 17. század közepéig török hódoltság alatt van. Lakói tized ellenében Döbrés földjeit is művelik (uo.). Birtokosai között a pusztává lett Döbrés, valamint Adásztevel nemeseit is megtaláljuk (L18, Capsa N. f. I. nr. 4). A 17. századi összeírások a korábbival azonos jogállású helynek tüntetik fel (VHL. 344). A század közepén újabb malmot építenek a Tapolcán (lásd *Merétey-malom*), ugyanekkor említik először halastavát is (lásd *Simaházi-halastó*). A folyóvíz tehát nagyon fontos szerepet játszott a település életében. Birtokosai még a 19. század közepén is a győri püspök és káptalan, valamint különböző adászteveli nemesi családok (L4, C. IV. 120). PESTY adatközlője szerint a pusztá

jó részét a gróf Eszterházy család bérlí (i. m.). NAGY LAJOS 6 házát és 49 lakosát említi (1828: 437). 1909-ben már 102-en lakják (Schematismus 86), 1944-ben 81 lakosa van (Hnt.). Az 1854. évi kataszteri felméréskor Adásztevel határában önálló pusztaként veszik fel (T8), később a helységnévtárak nagy része is oda tartozónak mondja (1898, 1900, 1907, 1926, 1933, 1937, 1944). Két esetben Pápa külterületeként említik (Hnt. 1877, 1893). 1955-ben csatolták Tapolcafőhöz (VHL. 369), 1956-ban mint ennek külterületi lakott helye szerepel (Hnt.). A későbbiekben a helységnévtárakban nem fordul elő, mivel Tapolcafővel teljesen egybeépült. *Simaháza* lakott területe azon a helyen lehetett már a 15. században is, ahol ma van: Mezőszegtől É-ra, az országút és a Tapolca vize, az egykori halastó medre között. A fent idézett írott források adatait erősíti meg a régészeti leletek alapján a MoRég. is (4: 238). A településhez tartozó földek az országúttól hosszú sávban nyúltak K felé, egészen a Séd patakig, itt az Adásztevelhez tartozó Iváncháza dűlőivel találkoztak. D-ről Mezőszeggel, É-ról a Pápa területébe beolvadt Igal pusztával volt határos (L4, B. III. 159, PESTY). Egykori szántói, rétjei ma is Adásztevelhez tartoznak, mélyen beékelődve Tapolcafő határába.

A *-háza*, *-laka*, *-falva* stb. végű településnevek, amelyeknek első tagja a birtokos neve volt, a 13. század elejétől fogva bukkannak fel a magyar névadásban (KÁLMÁN 1973: 163, KÁZMÉR 1970: 10), de inkább az Anjou-korra jellemzőek (vö. VHL. 90). A *Simaháza*-típusú helynevek *ház(a)* főtagja elsődlegesen valóban lakóépületet, házat jelölt, majd a háznév metonimikusan az egész település megnevezésévé is válhatott. Később aztán a *ház(a)*-féle szavaknak kialakult egyfajta névformáns szerepe is, és közvetlenül is felhasználhatták őket településnevek alkotására (TÓTH V. 2008: 185). A név bővítményrésze a héber eredetű *Simeon* > *Simon* magyar személynév, amelynek a régiségben *Sima* becéző formája is használatos volt (KÁLMÁN 1973: 15, a névalakok ómagyar kori előfordulásaihoz lásd ÁSz. 715–9). A *Simonháza* változat a név első előfordulásaiban adatolható (1458, 1466, 1481, 1531, 1545), de elvéve később is feltűnik (1750: Zichy F. győri püspök levelében, 1803: névváltozatként). A *Simaháza* adatunk (1488) bizonyítja, hogy ez a forma már a 15. század végén létezett, de az írásbeliségben csak a következő század második felétől (1575) mondható általános használatúnak. A kettős névformák világosan tükrözik, hogy még a 18. századi nyelvtudat is érzekelte a *Simon* és becéző formájának, a *Sima* személynévnek az összetartozását, s közülük természetesen az elsőt tarthatták hivatalosnak a helynévben is. A *Simonháza* változat azonban fokozatosan visszaszorult, s ma már nem ismerik sem a faluban, sem a környéken. Az amúgy is ritka *Simon* személynév *Sima* becéző formáját sem ismerik a helybeliek (vö. ÖRDÖG 1973: 601), így a helynév bővítményrészét a *sima* melléknévvvel hozza kapcsolatba a lakosság. A szóösszetétel eredetileg jelölt birtokos szerkezet volt. A szótó a ragozás során kétféleképpen alakul: a birtokos személyrag megmarad vagy eltűnik belőle. Az élő alakokban ez az ingadozás csak a sublatusi és a delatusi ragok

előtt tapasztalható, történeti adatunk van azonban a kétféle superessivusi formára is (1748). Az *-i* melléknévképzős alakban sem az élő nyelvben, sem a történeti forrásokban nem találkozunk ilyen ingadozással, a *simaházi* (1481, 1575 stb.) forma használata általános. A birtokos személyrag toldalékok előtti eltűnésével magyarázhatjuk, hogy néha a nominativusi formában is előfordul a birtokviszony jelöletlensége: **Simonház** ~ **Simaház** (1531, 19. sz. közepe, 1864: változatként). Ezt a tendenciát segíthette a *Sima-* névrész személynévi jelentésének elhomályosulása is. Újabban főleg hivatalos használatban a névtesthez tartozónak adják meg az eredetileg fajtajelölő szerepű *puszta* 'major' földrajzi köznevet is: **Simaház(a)puszta** (19. sz. közepe, 1864, 1926, 1933, 1941, 1956). A **Horgosmajor** ~ **Horgasmajor** név csak térképeken fordul elő (1921, 1943, 1972), a falubeliek nem ismerik, azonosítani sem tudják. Ennek bővítményrésze a Tapolcából kifolyó *Horgas-ér* közelségére utal. *Simaháza* (régén ez is: *Simonháza*) községet a szomszédos Vas megyében is ismerünk (FNESz. *Simaság*), sőt a 14. században Sáros vármezejében is említenek ilyen nevű települést (Zs. 1: 20).